

УДК 347.7:336.7

Ольга Петрівна ГЕТМАНЕЦЬ,

завідувач кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4826-5799>

ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

В сучасних реаліях світу, які складаються в наслідок венної агресії Росії, і породжують політичну та економічну кризу, важливо в Україні забезпечити стабільне та ефективне функціонування грошового обігу. Гроші у світовій економіці розглядаються у різних площинах, серед яких розповсюджена теорія щодо їх сутності з точки зору виконання функцій (К. Макконелл та С. Брю). Відомою є думка, відповідно до якої гроші виконують п'ять функцій, а саме: міра вартості – найважливіша і полягає в тому, що гроші виконують роль загального еквівалента у процесі обміну (гроші мають вартість, але уявно, тобто «ідеальні гроші»); засіб обігу – за умов розвиненого товарного обміну безпосередній обмін товарів перетворився на товарно-грошовий обмін за формулою «товар – гроші – товар» (гроші стають реальними і обслуговують процеси купівлі-продажу); засіб формування скарбів та нагромадження – пов'язана з формуванням певного запасу повноцінних грошей поза сферою обігу (запаси грошей у вигляді золота або в умовах капіталізму – капіталу); засіб платежу – полягає в тому, що з потребою продажу товарів та послуг при відстроченні платежу у зв'язку з різницею в часі між процесом виробництва і реалізації більшості товарів або у випадку купівлі товарів за відсутності наявних грошей та світові гроші [1, с. 132].

Вчені визначають, що до трьох основних функцій грошей належить функція нагромадження грошей, яка за формою складається у поєднанні функцій заощадження та збереження вартості. На думку економіста А. Гріценко, «...суть заощадження полягає у вилученні грошей з обігу. Якщо суб'єкт заощаджує гроші, не випускаючи їх в обіг, і при цьому вони зберігають свою вартість (не втрачаючи її, зокрема, внаслідок інфляції), результатом є нагромадження грошей. Таким чином функції заощадження та збереження вартості інтегруються у функцію нагромадження» [2, с. 132].

У цивільних правовідносинах функції грошей регулюються нормами ЦК України, оскільки відповідно до ст. 177 «Види об'єктів цивільних прав» – об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та

цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага [3]. І хоч гроші не завжди можливо вважати речами, оскільки вони існують у різних формах, ЦК України у нормах ст. 192 «Гроші (грошові кошти)», ст. 193 «Валютні цінності», ст. 343 «Набуття права власності на скарб», ст. 718 «Предмет договору дарування» та інших визначають сутність цивільно-правового регулювання обігу грошей через їх функції.

Цілком слушним є висновок Н. І. Іванів, що основною функцією грошей у цивільному праві є їх здатність виступати законним платіжним засобом, тобто універсальним засобом виконання майнових зобов'язань, а також те, що вони виконують функцію загального еквівалента та міри вартості, тобто можуть замінити собою будь-який інший об'єкт цивільних прав, який носить оплатний характер [4, с. 65]. Проте, саме функція нагромадження, як засобу накопичення та збереження грошей потребує врегулювання у цивільних правовідносинах, оскільки саме гроші, що акумулюються на банківських рахунках, карткових чи інших, найчастіше стають об'єктом злочинів і потребують захисту.

Отже, гроші визначаються, як об'єкт цивільно-правового регулювання, проте з позицій їх накопичення та збереження на банківських рахунках потребує уточнення норма, що має декларативний зміст у цивільному праві, а саме ст. 15 ЦК України «Право на захист цивільних прав та інтересів», за якою кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства. Частково це право реалізується ст. 1173 ЦК України «Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування» щодо відшкодування шкоди внаслідок неправомірних дій посадових осіб щодо учасників банківської діяльності. Проте ця норма має відсильний характер, оскільки відповідно до її змісту «особливості відшкодування шкоди, завданої у результаті виведення неплатоспроможного банку з ринку/ліквідації банку на підставі протиправних (незаконних) індивідуальних актів Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, рішень Кабінету Міністрів України особам, які на дату прийняття таких індивідуальних актів або рішень, відповідно, мали статус учасників такого банку, встановлюються Законом України «Про банки та банківську діяльність» та Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [3]. У вказаних нормативно-правових

актах норми щодо захисту інтересів клієнтів в наслідок порушення їх права на отримання заощаджень відсутня. Отже потребує правового регулювання функція накопичення грошей, як об'єкту цивільно-правового захисту.

Список бібліографічних посилань:

1. Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. д. ю.н., проф. Л. К. Воронової. 2-е вид., переробл. і доповн. Київ : Алерта, 2011. 558 с.
2. Гриценко А. А. Гроші // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=32034 (дата перегляду: 04.05.2022).
3. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
4. Іванів Н.І. Гроші як об'єкт цивільних правовідносин. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер. Юриспруденція. 2015. № 17. Т. 2. С. 63–66.

УДК 347.234.1

Андрій Богданович ГРИНЯК,

*заступник директора Київського регіонального центру
Національної академії правових наук України з наукової роботи,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9466-8014>*

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ НІВЕЛЮВАННЯ БЕЗПІДСТАВНОГО ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ НЕДОТОРКАНОСТІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ПРИ РЕКВІЗИЦІЇ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1. 24 лютого 2022 року у результаті вторгнення Росії на територію суверенної України розпочата повномасштабна війна, яка є продовженням ескалації збройної агресії проти України, що розпочалася у 2014 році. Негайною реакцією на наведені злочинні дії стало введення в Україні воєнного стану як особливого правового режиму, що призводить в тому числі й до істотного обмеження особистих немайнових та майнових прав фізичних та юридичних осіб.

На сьогодні механізм правового регулювання відносин з примусового відчуження майна в умовах воєнного стану закріплено в різних нормативно-правових актах (ст. 41 Конституції України, ст. 353